

KRÆNKELSE, MODERSTOLTHED OG VREDE ISLÆNDINGE

Mediedebatten om koloniudstillingen 1905

I forsommeren 1905 åbnede en udstilling i København, hvor de besøgende kunne møde folk og bese genstande fra fjernere egne af det danske rige: De Vestindiske Øer, Grønland, Færøerne og Island. Her kunne gæsterne opleve håndværk, industrivarer, kort, beklædningsgenstande og hele møblerede interiører. Unge kvinder med rødder i de forskellige lande og to børn fra De Vestindiske Øer var nogle af de mennesker, som på forskellige præmier deltog i udstillingen. Udstillingen var blevet til på initiativ af blandt andre Emma Gad, og sammen med forskellige udvalg sammensatte hun arrangementet, som fandt sted i Tivoli under den meget lidt mundrette titel "Dansk Koloniudstilling (Grønland og Dansk Vestindien) samt udstilling fra Island og Færøerne".¹ Titlen var et resultat af en hed debat om, hvorvidt og hvordan særligt Island burde indgå i en sådan udstilling. Debatten udløstes bl.a. af en protest fra den islandske studenterforening i

---

1 Udstillingen behandles også i et underafsnit i Thisted og Gremauds *Denmark and the New North Atlantic: Narratives and Memories in a Former Empire*, hvor fokus er en komparativ gennemgang af udstillingens fokus på de forskellige lande. Her bringes også eksempler på reaktioner fra den færøske presse.

1904 (Eggerz) og bølgede siden frem og tilbage i primært den islandske og danske presse. Omdrejningspunktet var spørgsmålet om valg af genstande og selve titlen "Koloniudstilling", men disputationen kom også til at handle om den måde, magt afspejler sig i repræsentation, og den blev i høj grad mættet af følelser. Præmissen for debatten var den koloniale logik, som gennemsyrede den samlede udstilling og organiserede dens rum og det implicite blik. Denne debat inklusive diskussionen om Islands placering er denne artikels primære fokus.

I de islandske aviser udtrykte forskellige skribenter frustration og skam over at være en del af udstillingen samt en vrede, som rettede sig mod de islændinge, der havde deltaget i forberedelserne ("Frá nýlendusýninguni dönsku" 186). Protesterne handlede om det urimelige i at inkludere Island i den repræsentationspraksis, som en koloniudstilling var, og dermed om, at Island blev placeret sammen med de "koloniserbare" i den underliggende hierarkiske logik. En skribent påpegede, at man burde tage klart afstand fra at *lade* sig udstille i en tid, hvor andre nationer udstillede og fremhævede egne fremskridt. Hvilken fordel skulle der være i det, spørger skribenten retorisk: "at sidde på forundringsstolen² sammen med negere og eskimoer foran danskere og andre, som måtte besøge udstillingen?" (Benediktsson 3).

Protesterklæringen fra de islandske studerende, som blev trykt i *Politiken*, fremførte en lignende pointe: "Det er os bekendt, at man der [i Tivoli] fortrinsvis fremviser forskellige Naturfolk, der i en eller flere Henseender adskiller sig fra almindelige Kulturnationer. Denne Gang agter man at fremvise Negere og Eskimoer sammen med os. Dette anser vi for nedværdigende for vor Kultur og vor Nationalitet" (Eggerz 1).³ Som den islandske litteraturhistoriker Jón Yngvi Jóhannsson har pointeret, var det ikke udstillingslogikken i sig selv, som skribenterne protesterede imod, det var fejlplaceringen af Island i denne kontekst. Ifølge ham afspejlede deres tilgang indflydelse fra tidens nationalisme og den globale imperialisme,

---

2 Forundringsstolen er en selskabsleg, hvor de andre gæster sammen hvisker om den, som sidder på forundringsstolen i midten.

3 Sigurður Eggerz (1875-1945), formanden for studenterforeningen, blev senere en toneangivende politiker og Islands statsminister 1922-1924.

idet man gerne "satte sig på de europæiske kulturnationers bænk, hvorfra vi [islændingene] kunne se på de andre" (148).⁴ Resultatet af protesterne blev, at udstillingens nye titel kom til at lægge vægt på interne forskelle mellem de udstillede: "Dansk Koloniudstilling (Grønland og Dansk Vestindien) samt udstilling fra Island og Færøerne", og at striden endte med en symbolsk opblødning af distinktionen mellem de udstillede og beskuerne ved hjælp af et dansk bondehus, som blev placeret halvvejs inde i udstillingen. Dette hus blev i debatten ofte omtalt som en bodsgave til islændingene (eksempelvis "Udstillingen fra Kolonierne, Island og Færøerne", *Jyllands-Posten* maj 1905). Der var dermed tale om en konflikt om positionering mellem dem, der ser, og dem, der bliver set på, med rod i den grundlæggende koloniale repræsentationspræmis.

Det var langt fra første gang, at folk og genstande fra fjerne egne (inden for og uden for det danske rige) var blevet udstillet i København.⁵ Udstillingen i Tivoli var dermed i flere henseender tidstypisk og blev afholdt midt i den æra, hvor Carl Hagenbeck arrangerede populære etnologiske udstillinger for nysgerrige europæere.⁶ Tivoli-udstillingen indskrev sig i en gren af udstillinger med hovedvægt på håndarbejde og industriprodukter. Alle disse udstillinger havde et fælles grundelement: den imperialistiske verdensorden som fundamental logik afspejlet kuratorisk via en repræsentation af "verden-som-udstilling" (Mitchell; Mirzoeff). Tidligere udstillinger, som for eksempel verdensudstillingen i Paris i 1900, var også blevet dækket af islandske medier, men her blev placeringen af de islandske genstande i koloniafdelingen ikke grundlag for en lignende mediedisput ("Um Heimsýninguna í Paris" *Stefnir*). Centralt for repræsentationskonflikten i 1905 var det, at hjemmestyret netop var blevet indført i Island, og at nationsopbygningen var inde i en accelereret fase (i 1918 opnåede man selvstændighed). Samspillet mellem definitions- og visualiseringsmagt, og grænsedragning mellem

---

4 "[...] tóku sér sæti á bekk menningaþjóða Evrópu, þaðan sem við gátum horft á hina".

5 Se Rikke Andreassen og Anne Folke Henningsens *Menneskeudstilling. Fremvisninger af eksotiske mennesker i Zoologisk Have og Tivoli*, og Rikke Andreassens: "The 'exotic' as mass entertainment: Denmark 1878-1909".

6 Carl Hagenbeck (1844-1913) var en tysk dyrehandler og pioner inden for grundlæggelsen af moderne zoologiske haver.

"Vesten og resten" blev omdrejningspunkt i konflikten. Jeg vil derfor også fokusere på de følelseladede diskurser, som bliver bragt i spil i debatten, idet de også er en del af kampen om definitions- og repræsentationsmagt. Idet jeg ser visse paralleller, vil jeg perspektivere til vor tids såkaldte krænkellesdebat og diskutere affektivt ladede diskurser, som jeg mener går igen.

"GRØNLAND ER JO ET LUKKET LAND. MEN HER ER DET
AABENT FOR ALLE."⁷ DEN POLITISKE KONTEKST

I en artikel med titlen "Fra det fjærne Danmark" (A. 1) fremhæves det, at koloniudstillingen er en enestående mulighed for at gøre sig bekendt med de fjerneste egne af det danske rige. Udstillingen var én i en række af udstillinger, som Emma Gad var med til at arrangere med fokus på kunsthåndværk og industri, og derudover skal koloniudstillingen naturligvis ses i en global kontekst af koloni- og menneskeudstillinger i Europa og USA. Den fundamentale hierarkiske logik, som lå til grund for koloniudstillinger som den danske, blev illustreret meget klart i forbindelse med The Louisiana Purchase Exhibition – også betegnet som Louisiana World's Fair – i 1904. På første side af den officielle udstillingspublikation fandtes den illustrative planche *The Types and Development of Man – Mennesketyper og deres udvikling* hvis symbolik blev udlagt med disse ord i billedteksten: "menneskehedens karakteristiske typer arrangeret i en progressiv udviklingsrækkefølge fra det primitive eller forhistoriske menneske til det højeste eksempel på moderne civilisation" (Buel 3)⁸ – sidstnævnte var ikke overraskende den såkaldte amerikansk-europæiske mennesketype.

Det blev videre beskrevet, hvordan udstillingen takket være førende antropologer inkluderede "[...] en samling af verdens uciviliserede folkeslag" (Buel).⁹ Alt i alt er grundpræmissen klar, nemlig en imperial og racial

---

7 Emma Gad til *Skive Folkeblad*, 31. maj 1905.

8 "[...] the characteristic types of mankind arranged in a progressive order of development from primitive or prehistoric man to the highest example of modern civilization."

9 "[...] a congress of the uncivilized peoples of the world."

Fig. 1. Mennesketyper og deres udvikling. Planche illustration fra J.W. Buel, Ph.D., *Louisiana and the Fair*, v. 5, (St. Louis: World's Progress Publishing CO., 1904). i, ii.

magtstruktur. Dette vidt accepterede civilisatoriske hierarki gav islændingene et validt argument for dissociation med grønlændere og vestindere i diskussionen om udstillingen i Tivoli. Samtidig var tidens sammenkædning af fremskridt (modernitet) og magt medvirkende til at positionere Island svagt, idet det islandske samfund på denne tid ikke kunne måle sig teknologisk og infrastrukturelt med de samfund, som positionerede sig som førende. Tidens opbrud i det danske rige og selvstændighedsbevægelser i Nordatlanten var også klangbund for debatterne om udstillingen – og dermed om, hvem der havde definitionsretten til at (re)præsentere de forskellige dele af riget.

Kataloget over udstillingen i Tivoli indledes med et tekststykke om den aktuelle interesse for de udstillede kolonier og bilande. Interessen hang sammen med den politiske kontekst, hvor debatter om øget selvstyre på Færøerne, nyt hjemmestyre i Island 1904 og en islandsk forfatning i 1874, salget af Tranquebar i 1845, nylige diskussioner om dårlige levevilkår flere steder i Grønland, og strandede forhandlinger om et salg af de vestindiske øer til USA i 1902 skabte en vis uro i relationen mellem Danmark og resten af riget. I pressens dækning kom udstillingen ofte til at fremstå som et forsøg på at samle riget. Både i den danske og islandske presse var diskursen om de nutidige og fremtidige relationer mættet af følelser (både negative og positive), og særligt i den danske presse brugte man metaforer baseret på familierelationer.

Familien som rammesætning for relationerne stod dog ikke altid uimodsagt, og i et indlæg i den islandske avis *Ingólfur* januar 1905 henvender skribenten sig til sine islandske landsmænd med en opfordring til at være på vagt over for danskeres tilnærmelser (*Simplex. Ingólfur*). Indlægget fremhæver, at man må forstå, at danskere føler sig højt hævet over islændingene. På trods af en aktuel trang, som eksisterede på begge sider, til at øge danskernes kendskab til Island, advarer skribenten imod godtroenhed over for ønsker om at styrke "brodersind" eller næstekærlighed (is. *brodurþel*) mellem landene. Den emotionelle relation bliver dermed vinklet således, at velvilje og broderlige følelser fra danskernes side kan vise sig dyrekøbte for islændingene – antagelig i form af et tab af nyvunden frihed. Skribenten sammenligner til sidst Island med Fenrisulven, som ifølge den nordiske mytologi blev narret i lænker. I den danske presse bringer man derimod blandt andet en reportage,

hvor den islandske præst og digter Matthias Jochumsson interviewes om sin afslappede holdning til udstillingen, og her er grundlaget en nordistisk fremhævelse af et stærkt bånd mellem Danmark og Island og dermed en bekræftelse af udstillingens overordnede udsagn om, at relationerne er naturlige og positive ("Den gamle islandske Digter". *Nationaltidende*).

Som det er blevet fremhævet af blandt andre Kirsten Thisted, blev det koloniale narrativ om afvikling og tab stærkt i løbet af 1900-tallet (Thisted "Where once Dannebrog"), og allerede i debatten om udstillingen var det i høj grad de følelsesmæssige aspekter af rigets interne relationer, som blev fremhævet. Thisted viser, hvordan diskursen udviklede sig i årtierne efter salget af De Vestindiske Øer i 1917 og fandt en form, hvor postkolonial melankoli blev et grundelement. I mediedebatten om Tivoli-udstillingen er det dog i højere grad nostalgi, der bliver brugt som emotionel ramme om den opsplittning, som da havde fundet sted. Om de relationer som stadig bestod, var det ofte familiemetaforer og termer som "kærlighed" og "bånd", der blev brugt til at rammesætte relationerne (Bruun 2-3).

ÉN STOR FAMILIE: UGENGÆLDT KÆRLIGHED OG ET HIERARKI AF "KÆLEBØRN"

Samtidens politiske omvæltninger og emotionelle udlægninger af deres betydning blev også adresseret i beskrivelsen af selve udstillingen. Et interiør med mahognimøbler var opstillet i den vestindiske afdeling foran en gobelin med et landskab fra den tidligere koloni ved Tranquebar. I kataloget bliver det fremhævet, at Tranquebar ikke er den eneste tidligere koloni, som mindes på udstillingen. Via en "interessant lille retrospektiv Afdeling" (Bruun 5) mindedes man også Nicobarerne og Guineakysten, og udstillingen kom dermed til at huse et rum specielt tiltænkt nostalgisk tilbageblik og eftertænkksomhed over det, kammerherre J. Scavenius under debatten om et salg af De Vestindiske Øer kaldte fædrelandskærlighedens nederlag og tendensen til at "bryde Stykker af vores Land" ("De Vestindiske Øer" *Jyllands-Posten* 1902 1).

Der tegner sig hurtigt en følelsesmættet diskurs både i datidens presedækning og i katalogteksten. Den velkendte familiemetafor bliver intro-

duceret i *Illustreret Tidendes* anmeldelse, idet udstillingen er blevet "født" af Moderlandet (Danmark) ("Koloniudstilling samt udstilling for Island og Færøerne". *Illustreret Tidende* 524). Alle rigets indbyggere, inklusive de danske besøgende, bliver omtalt som børn. De interne relationer bliver både i anmeldelsen og i kataloget beskrevet som et sensitivt emne med metaforer, som henviser både til en fysisk og en psykisk kropserfaring. Debatten om Islands løsrivelse bliver beskrevet som et sår, der er ved at heles (*ibid.*), og i kataloget beskrives relationen til De Vestindiske Øer som en "kærlighed" fra danskerne til øerne (Bruun 2). I *Illustreret Tidende* bliver islændingene også tilskrevet følelser, men her er der tale om "misforstået Æresfølelse" og "krænkelse" ("Koloniudstilling samt udstilling for Island og Færøerne". *Illustreret Tidende* 524). Dette er med til at rammesætte debatten som en følelsesladet konflikt. Familiemetaforen med Danmark som forælder åbenbarer en række sammenflettede dynamikker, og den fungerede som den diskursorden, der filtrerede den imperiale virkelighed og fortolkede den via en familiediskurs. Familiemetaforen indeholder emotionelle, magtmæssige og kønsrelaterede scripts, som i stor stil overføres fra sfæren for den egentlige familiepolitik (det private rum og samfundets interne sociale strukturer) til den større koloniale sfære.

Disse tre internt forbundne aspekter: emotioner, magt og køn, er også grundstrukturer, som både dukker op i de kuratoriske prioriteringer og i mediernes vinklinger. I deres artikel om, hvorledes familiemetaforen fortsat strukturerer post- og neokoloniale relationer i forhenværende imperier, fremhæver Brysk, Parsons og Sandholtz, at: "Feministisk teori belyser indholdet af disse sociale relationer med den vigtige indsigt, at kønsidentiteter og familieroller bibringer modeller, midler og motiver for mange andre former for magt og privilegier" (273).¹⁰ De fremhæver familiemetaforen som et repræsentationelt middel til at naturalisere relationer (og det implicitte magtforhold, kunne man tilføje). Ydermere fremhæver forfatterne, hvorledes familiemetaforen lader de imperiale forhold fremstå

---

10 "Feminist theory elucidates the content of these social relations with the powerful insight that gender identities and family roles provide models, means and motives for many other forms of power and privilege."

som hjemlige/familiære, paternalistiske og kulturelt reproduktive (274). Netop overlappet mellem de to diskursive felter som familie (og dermed normer for køn og privatsfære) og kolonialisme kom til at tegne den måde, koloniudstillingen i Tivoli blev præsenteret for publikum på.

Umiddelbart efter en reportage fra udstillingen bragte *Dagens Nyheder* et kort indlæg om respektfuld omtale og latterliggørelse under titlen "Vore virkelige Kælebørn" ("Koloni-Udstillingen". *Dagens Nyheder* 1905). Det fremhæves først, at det ikke er kunstnerne, man her refererer til. Nej, dem er der ikke nogen, der har noget imod, at der bliver gjort grin med. Det er derimod beboerne af de "danske Atlanterhavsøer", der udpeges som kælebørn – altså kæledækker. Dernæst fremhæves det med en sarkasme, som også kendes fra senere tiders polemik om såkaldt krænkelsspæthed, at: "Koloniernes Beboere maa man ikke kalde dem". Skribenten benytter lejligheden til at udpege islændingene som særligt (og urimeligt) ømtålelige: "Vore islandske Landsmænd faar undskylde, men det vil næppe være muligt at bruge en Benævnelse, der udskiller dem fra de Negre og Eskimoer, som de saa nødvendig vilde paa Udstilling sammen med" (ibid.). Der lægges vægt på, at mens der internt i det splittede Danmark hersker voldsom uenighed, får øerne rundt om i riget nærmest alt, hvad de peger på (og her remses op). På denne måde cementeres kælebørnene som forkælede og – i Islands tilfælde utaknemmelige. Islændingene må forstå, at koloniudstillingen fra dansk side er en "Kærlighedserklæring". Til sidst etablerer skribenten (under navnet Opticus) et hierarki for kælebørn, hvor de, som er placeret længst væk fra rigets centrum, på de Vestindiske øer, placeres som yndlingskæledækker. Dernæst følger grønlænderne, og islændingene må tage til takke med, at de overhovedet kommer med på en koloniudstilling, da de, når det kommer til den tvivlsomme ære at være koloniale kælebørn, placeres i den modsatte ende af spektret tættere på danskerne. Dermed er islændingene "selv i Grunden ikke stort højere paa Straa end vi selv" (ibid.).

Den position, som her bliver italesat, har mindelser om aspekterne ved det koloniale projekt, som Homi Bhabha beskriver i sin teori om *mimicry*: De koloniale subjekter kunne gøres genkendelige, men ikke engelske (i dette tilfælde danske): "[...]as a subject of a difference that is almost

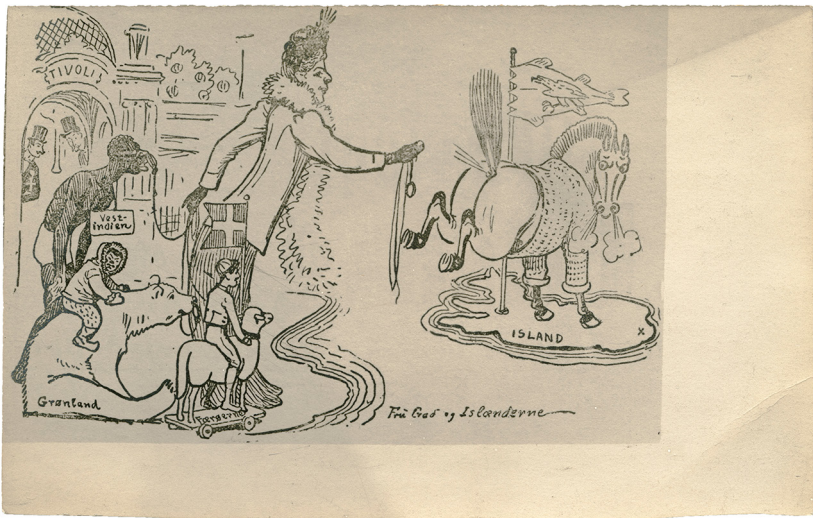
the same but not quite." (126).¹¹ Thisted beskriver en beslægtet dynamik i den dansk-grønlandske relation i samme periode, nemlig mimicryens tilsyneladende inklusion, som samtidig er en implicit fastholdelse af en magtrelation: "Men i det øjeblik grønlænderen blev danskeren alt for lig, skulle han nok få at mærke, at hér gik alligevel en grænse" (Thisted "Hvem går qivittoq?" 150). Dette minder om den logik, som giver genlyd i retorikken ovenfor: Islændinge har ikke en kolonial status, der minder om de koloniale (kæle)børns, ergo har de ikke noget at føle sig krænket over. Dermed erkendes det også indirekte, at placeringen som kælebarn/koloni er nedladende. Men samtidig opfattes det som latterligt, at islændingene fuldt og helt afviser en placering i en koloniudstilling. Islændingene afviser at rette ind efter den emotionelle orientering, som strukturerer udstillingens relationer: Danskerne giver kærlighed og opmærksomhed, og de udstillede tager imod og stiller sig til rådighed for blikket. Med Sara Ahmeds ord positionerer de kritiske islændinge sig som *affect aliens*, idet de er ude af trit med det affektive fællesskab (Ahmed).

På flere niveauer afspejler udstillingen den velkendte affektive praksis, som historiker Karen Vallgård opsummerer som etableringen af: "affektive fællesskaber som understøttede koloniale sociale forskelle" (107). Dette skete både i kraft af den fysiske udstilling og via dækningen i de danske medier. Det affektive fællesskab, som forsøges skabt med omridset af en kolonial familie, indbefatter som nævnt et magtmæssigt hierarki kendt fra imperiale strukturer, som blev endnu mere tydeligt, idet det ikke var alle, som kom til orde i debatten om udstillingen. I den danske presse er der ikke fokus på at gå i dialog med grønlændere og vestindere om udstillingen, og internt i de grønlandske medier synes der heller ikke at være debat. Foruden de artikler, som kun indeholder danske stemmer, er det debatten om og med islændingene, som fylder mest.

Politiken bragte i februar 1905 en karikaturtegning, som angiveligt skulle opsummere konflikten mellem de islandske debattører og organisatorerne personificeret ved Emma Gad. Karikaturtegningen spiller ind i feltet af satiretegninger, hvor modreaktioner ofte affejes med argumenter

---

11 "[...] et anderledes subjekt som er næsten det samme, men ikke helt."

Fig. 2. Fru Gad og Islænderne, karikaturtegning bragt i Politiken 9. februar 1905.

om, at humoren er en unik sfære, hvor ingenting skal tages for tungt, og hvor alle må være klar til at modtage hug. Men som Sharon Lockyer og Michael Pickering fremhæver, er raciale stereotypiseringer en form for latterliggørelse, som opretholder ulige magtforhold og peger på at humor, karikaturer og racetænkning var tæt knyttet under imperialismen ("You Must Be Joking" 813). Vittigheder generelt og karikaturtegninger specifikt kan siges at være betinget af en særlig aflæsningskontekst, som gør dem sjove (for nogen) i en specifik sammenhæng, men de er også, ifølge Lockyer og Pickering, ladet med en arv (eng. *legacy*) af ophobede betydninger, som inkluderer historiske magtforhold og spørgsmål om, hvem der har haft definitionsmagten (Beyond a Joke 8). Kunsthistoriker Dora Apel minder om, at satiretegningens gennemslagskraft er baseret på umiddelbar genkendelse, som opstår ved gentagelser af stereotypiske fremstillinger (137). På denne måde er tegningen på linje med de andre behændige kommunikationsudspil, som kommer fra den danske presse, idet fremstillingen groft sagt tilbyder islændingene to mulige positioner: at insistere på en position som

ligestillede med danskerne og dermed acceptere præmissen om latterliggørelse som et vilkår i den offentlige debat eller at indtage positionen som kuert og modvilligt latterliggjort.

En splittelse mellem Island på den ene side og de andre "udstillede", som er under Gads kontrol på den anden side, understreges på tegningen. Eksempelvis symboliseres relationen mellem Danmark, synekdokisk repræsenteret ved Emma Gad, og resten af riget via de tøjler, som Gad holder både den slavegjorte vestinder, isbjørnen og fåret i. Her understøttes den grundlæggende dominanslogik, som var én af årsagerne til konflikten. At Island symboliseres ved en hest, som sparker ud efter tøjret, understreger kontrasten til de andre relationer. Den oprørske "islandske hest", som sejler væk fra fastlandet på sin ø, undslipper dog heller ikke nedvurdering. Selv om Island vises med separat heraldik (i form af en fane), mens eksempelvis Færøerne er reduceret til en dreng på et legetøjsfår, som vifter med Dannebrog, er der også her en implicit stikpille til Island. Efter en periode med utilfredshed med det islandske våben, som var en hovedløs klipfisk med en kongekrone på en rød baggrund, fik Island i 1903 et nyt våben med en hvid falk på en blå baggrund. Dette "nye blaa Banner" fremhæves da også i *Dagens Nyheder* som det, der nok vil tiltrække sig de besøgendes opmærksomhed først ("Koloni-Udstillingen" *Dagens Nyheder* 1905). På denne tegning vises falken på en baggrund af den forkætrede hovedløse fisk, som var en del af den danske konges rigsvåben fra 1819 til 1903. Den implicite reference til dansk overmagt ligger også i den måde, kongemagtens symbolsprog, heraldikken, bruges til at repræsentere de andre udstillede områder. På tidens danske rigsvåben var Grønland symboliseret ved en isbjørn, Færøerne ved en vædder og Island ved en hvid falk. Som det også diskuteres året efter i *Atlanten*, medlemsbladet for foreningen De Danske Atlanterhavsøer, er De Vestindiske Øer ikke repræsenteret i rigsvåbenet (Ramsing). Dog blev der ved koloniudstillingen i Tivoli inde i udstillingsbygningen brugt et våben med tre palmeøer og en sol.¹² Uden på det officielle udstillingskatalog bruges de kendte våben og for De Vestindiske Øer bruges

---

12 Dette våben, som aldrig blev officielt, kan endnu ses på en vægudsmykning på Københavns Rådhus.

et dansk flådeskib. Både dette skib og den sorte mand, som på karikaturen holdes i en tømme fæstnet til en næsering, fremhæver den slavebaserede økonomi som det væsentligste aspekt ved øernes historiske tilknytning til Danmark. Dermed refererer den samlede karikaturtegning både til den økonomiske struktur, som er fundamentet for de koloniale relationer, og til relationernes stærkt hierarkiske element – både via den eksplicit racistiske repræsentation af en slavegjort person og infantiliseringen af den lille og barnagtige henholdsvis færing og grønlander.

Som blandt andre kulturhistoriker Rikke Andreassen har påpeget, var der ofte lagt vægt på køn og kroppe i de danske menneskeudstillinger. Også på koloniudstillingen i 1905 var ikke mindst kvinder og normer for feminitet centrale i både idégrundlaget og den praktiske udformning. Emma Gad og Dansk Kunstflidsforening, som havde til mål at fremme kunstindustrien (kunsthåndværk) blandt alle rigets kvinder, var drivkræfterne bag udstillingen, og overskuddet skulle gå til håndgerningsuddannelse af kvinder fra forskellige egne af riget ("Dansk koloniudstilling samt udstilling for Island og Færøerne". Dimmalætting 1). En kvindelig servitrice,¹³ kvinder fra de nordatlantiske øer i nationaldragter og kvinders håndarbejde kunne, sammen med to børn fra Vestindien, beskues af gæsterne. Udstillingen blev dermed også et mikrokosmos for synliggørelse af kønsnormer, og disse blev ramme for repræsentationen: beskuelsen og kvindekroppene, der performer et kønspolitisk knudepunkt af produktivitet, orden og nøje kurateret repræsentation af de forskellige grupper. Publikum positioneredes dermed som et bourgeois publikum, som kunne mime deres private vaner med opvartende tjenestepiger – hvilket samtidig udgjorde et mikrokosmos, som mimedede den større imperiale relation, hvor danskerne nød kolonialvarer i et handelsmæssigt centrum.

Det, som Ann Laura Stoler kalder skabelonen (eng. *a template*) for den ideelle koloniale agens (1) – et ideal for familieenheden, hvor europæiske mænd og kvinder gensidigt bekræfter og opretholder hinandens positioner – spillede dermed en underliggende rolle på udstillingen. Emma Gad personificerer det ideelle kvindelige aspekt af kolonialiseringen, som ifølge

---

13 Fru Henriette Jensen (1866-1945), født på St Croix, som i flere år havde været bosat i København og gift med tømmer Jens Peter Jensen, var ansat ved udstillingen.

Stoler primært spillede en vigtig rolle i kolonialismens idealiserede og principielle udlægninger – som eksempelvis en udstilling. Gad var med til at sætte standarden for den borgerlige elites livsstil – og dermed også den principielle skabelon, som Stoler peger på, som også altid medregner de koloniserede som en "anden". Denne anden kan enten forsøge at leve op til en lignende standard eller vedblive med at udfylde en rolle, som støtter op om elitens livsstil: enten som symbolsk alternativ, som arbejdskraft, som producent af (kolonial)varer eller som opvarter. På satiretegningen understøtter Gad den position, som Danmark indtager i de danske fremstillinger af udstillingen, idet hun som lige dele slaveejer og moder for de koloniserede holder styr på alle – undtagen Island. Jeg ser dermed også den emotionelle diskurs, brugen af familiemetaphorer og afspejlingen af borgerlige (familie)normer som en måde at naturalisere magtrelationen og rammesætte den som moderlig "*anti-conquest*" (Pratt 7).

Denne formynderiske tilgang afspejles i den danske presses tilgang til de islandske debattører. Mediedisputten, inklusive repræsentationen af Island som en arrig hest, illustrerer således, hvordan den islandske kritik i kraft af den koloniale kontekst kun kunne rammesættes som enten utaknemmelighed, misforståelse (af dansk velvilje) eller overdreven nærtagenhed. Stoler har peget på, at vurderinger af følelsesmæssige reaktioner ofte er blevet brugt til at placere grupper i de koloniale hierarkier baseret på "who was judged to act with reason, affective appropriateness, and a sense of morality" (6).¹⁴ Netop stemplingen som overemotional fungerer som et lammende retorisk våben i denne kontekst.

UDSTILLINGSRUMMETS HETEROTOPISE TRÆK OG DET IMPLICITTE BLIK

I deres tekster om sammenhængen mellem magt, repræsentation og visualitet, opridser Nicholas Mirzoeff og Timothy Mitchell det, som også bliver to grundlæggende konfliktpunkter i debatten: henholdsvis spørgsmålet om ligeværdighed i repræsentation og skabelsen af en (kolonial) udstil-

---

14 "[...] hvem der blev vurderet til at handle fornuftigt, affektivt passende og moralsk."

lingspraksis, der understøtter en måde at forstå sig selv som "Vesten" på. Selve den rumlige strukturering af udstillingen var ét af de elementer, som mediedebatten handlede om. Som en del af besøget på udstillingen indgik også kataloget, som rammesatte og understøttede dens logikker. Samspillet mellem katalogtekst og kuratering skaber en kompleks dynamik af sammenknytning og adskillelse mellem de udstillede genstande. Kataloget fremhæver bl.a. den frise, som indrammede udstillingshallen figurativt ved at løbe rundt langs væggen, hvorved den skabte sammenhæng mellem de forskellige rum, samtidig med at den tilføjede visuelle fortolkninger af deres særtræk. I kataloget beskrives det, hvordan den grønlandske afdeling repræsenteres ved illustrationer skabt af "en indfødt Grønlænder" (Bruun 4), formentlig Aron fra Kangeq (1822-1869), mens illustrationerne, som repræsenterer De Vestindiske Øer, viser Anna Rinks tegninger af skibe "fra Kolonisationens Første tider" (ibid.), og ved den færøske og islandske afdeling viser frisen skibe inspirerede af smækker fra Bayeuxtapeterne. Denne overordnede kulturelle opdeling var en del af udstillingens hierarkiske skelnen mellem de udstillede genstande: det gamle germanske kulturfællesskab på den ene side og de fjerne kolonier på den anden. Stoler er én af de stemmer, som har påpeget, at magthierarkiet langt fra altid kunne reduceres til en fast struktur baseret på forskelle i hudfarve: I flere sammenhænge var hierarkiet til forhandling (6). Opdelingen var dog langt fra konsekvent, hverken i kataloget eller i pressedækningen, og tvetydigheden skabte grundlaget for islændingenes protest. Den kritik, som flere islandske stemmer fremførte, og den nedladende respons pegede på, at opdelingen netop ikke var så konsekvent, som islændingene ønskede.

Foruden forklarende tekst bestod kataloget også af fotografier fra udstillingen. Især på et af de fotografier af udstillingens udskænkingssted "Den vestindiske Veranda", som blev sendt i cirkulation, træder flere af udstillingens spatiale logikker frem – også dem, som de islandske debattører mente bidrog til en upassende kontekst for islandsk deltagelse. Verandaen lå ved udstillingsbutikken, hvor gæster kunne købe kolonialvarer og andre memorabilia med hjem, og interiøret tilbød at omslutte gæsterne i et overlap mellem det vestindiske og borgerlige hjemlige rum. *Dagens Nyheder* skrev om besøget på verandaen: "Medens man her prøver de kølende re-

Fig. 3. Fotografi af "den vestindiske veranda", hvor udstillingsgæsterne kunne indtage forfriskninger og hvor blandt andre fru Henriette Jensen arbejdede. Billedet indgik i den illustrerede vejledning (s.32) og fandtes ligeledes som postkort.

freshments – uden Spirituosa – kan man nærmere betragte den vestindiske Have med de tropiske Planter, Gangenes Konkylierende og det brogede Havehegn af Flaskeskaar, som holder alle ubudne barfodede Negre borte" ("Koloni-Udstillingen". *Dagens Nyheder* 1905 1). Det er klart, hvis erfaring og blik den besøgendes oplevelse skal mime, og dermed hvilket magtsystem der skal bekræftes (her opsummeret af Mirzoeff): "Imperialismens visuelle system knyttede den centraliserede autoritet til et civilisationshierarki, hvor det 'kulturaliserede' dominerede det 'primitive'" (483).¹⁵ I avisens reportage inkluderes det således kort men virkningsfuldt, hvorledes de

---

15 "The imperial complex of visibility linked centralized authority to a hierarchy of civilization in which the 'cultured' dominated the 'primitive'."

forskellige grupper på øerne holdes adskilt. Verandaens nydelsesrum kommer dermed til at tydeliggøre, hvordan de, som oftest kun inkluderes som beskuelsesobjekter og som usynlig arbejdskraft, altid alligevel manifesterer sig i forbruget af kolonialvarer (se Stoler 6-7).

Fotografiet blev bragt til sidst i udstillingskatalogets tekst, og her indskrives den besøgende direkte i kolonisatorens rolle: "Slaa Dem ned i den vestindiske Veranda, forlang af Negerinden en Cocktail, Ice-cream-soda eller anden let Forfriskning og De vil da, medens Solen spiller paa Golfens blaa Havflade og St. Thomas' tage, drømme Dem langt over Oceanet til de Smaaøer, der forhaabentlig en Gang igen skal kunne benævnes Vestindiens Perler" (Bruun 30). Det er i høj grad dette koloniale blik – og dets kulturhistorie – som gennemsyrede hele logikken bag udstillingen, og som flere islandske debattører opponerede imod at underlægge sig. Det er også på denne baggrund, at det danske bondehus, som blev inkluderet i udstillingen og dermed underlagt blikket, kan ses som en bodsgave til de utilfredse islændinge. At der var en debat, som bølgede frem og tilbage, og at udstillingens titel blev ændret, vidner også om, at de islandske stemmer til en vis grad blev hørt - omend de ofte blev affejet i den direkte debat. Som litterat Jón Yngvi Jóhannsson har påpeget, repræsenterede den islandske kritik ikke en protest imod det visuelle regimes logik (148). Ærindet med protesten var alene en kritik af Islands placering i dette systems rumlige manifestation på udstillingen.

Som arkitekturhistoriker Samuel Liang peger på i sin artikel om Shanghai World Expo 2010, er sådanne udstillinger, som skal repræsentere forskellige egne af verden på en ordnet vis, ofte præget af både det idealiserende træk ved den spatiale utopi og det komprimerende træk ved det, som Foucault har kaldt heterotopien ("Of Other Spaces" 25). Et klart heterotopisk træk, som genkendes på udstillingen i Tivoli, er stedsakkumuleringen. Det stedsakkumulerende heterotopiske træk som gennemgående ordnende princip afspejler den koloniale logik: Her er rigets frembringelser samlede i et mikrokosmos med overordnet fokus på håndværk, lokal industri og handel. Det nye hele, som skabes på en udstilling, det, Foucault også betegner som et mikrokosmos (26), får dog samtidig utopiske træk. Udstillingshallen og billederne fra rummet formidler en imperialistisk

utopi, idet det samlede rige fremstilles i en idealiseret [perfected] form (24): samlet, tilgængeligt og ordnet. Med udgangspunkt i en række egypteres observationer fra rejser i Europa beskriver Mitchell et gennemgående træk ved vestlig kultur i 1800-tallets sidste årtier som: "en gengivelse af verden som en ting, der skal beskues" (221).¹⁶ Én af Mitchells centrale pointer er den fundamentale koloniale logik i dette visuelle regime. Selv om udstillingernes koloniale visualitet (modeller, kort, montrer, panoramaer osv.) kan ses som en måde at repræsentere et økonomisk system, er det hans pointe, at visualiseringerne via deres gengivelse af det imperiale perspektiv bliver midlet, som producerer dette hierarkiske system som en sandhed (222). De islandske debattører protesterer således imod inddragelsen i et sådan formidlingsregime, hvor de ikke selv kan definere deres plads.

Der tilbydes forskellige (eksterne) synsvinkler på de danske besiddelsers geografier via de forskellige visualiseringsformater: frisen, landkort af forskellig art og panoramaer (store landskabsmalerier) samt papmodeller og opstillede interiører. Kontrasten er størst mellem de perspektiver, der vedrører Island og dem der vedrører De Vestindiske Øer. I kontrast til de kartografiske perspektiver, der mimer det koloniale blik, som udlægger landskabet ud fra et økonomisk og universalistisk perspektiv, bliver det islandske panorama fra Tingvallasletten, malet af Carl Lund, og den store samling kostbare kirkelige genstande og litteratur bliver symboler på Islands garant for fælles nordisk kulturarv. Det fremhæves flere gange, at islændingene befinder sig på et højt stadie kulturelt og åndeligt – og at dette har været tilfældet i flere hundrede år (Bruun 21). Denne fremstilling afspejler dels det grundlæggende teleologiske og eurocentriske kultursyn, som lå til grund for mange af tidens menneske- og koloniudstillinger, og dels det, jeg selv har kaldt Islands kryptokoloniale status i relation til Danmark.¹⁷ Teorien om kryptokolonier har Michael Herzfeld udviklet i relation til græske og thailandske forhold. Herzfeld peger på den usikre position, som kryptokolonier som Grækenland og Thailand er blevet tilskrevet, som

---

16 "[...] a rendering up of the world as a thing to be viewed".

17 For mere om den kryptokoloniale relation, se min artikel "Iceland as Centre and Periphery: Post-colonial and crypto-colonial perspectives".

en bufferzone mellem den vestlige verden og det "utæmmede" (900). Parallellerne til Island er tydelige: "Grækenland er afgjort ikke det eneste land, hvor eliten opdyrkede en dyb frygt blandt borgerne for at blive for tæt identificeret med en vagt defineret kategori af barbarer" (902).¹⁸ I eksterne beretninger og repræsentationer har Island penduleret imellem at være en del af en fremmedartet periferi på den ene side og at være inkluderet i idéen om et europæisk centrum (som et reservoir af kulturarv) på den anden side. Beskrivelserne er ofte fastlåst i en eurocentrisk diskurs, som både i beskrivelserne af den græske antik (901) og Islands kulturarv har formet fortiden ud fra diverse eksterne ideologiske behov. Det er ikke mindst det gyldne skær, som en fælles norrøn arv kaster over dansk kultur, der har påvirket forholdet mellem Danmark og Island historisk.¹⁹

Selv om Islands gyldne fortid affødte respekt og en vis grad af identifikation i Danmark, var det samtidig afgørende at blive associeret med gruppen af samfund, som var forrest i udviklingstoget – langt fra dem som blev opfattet som primitive. Det er da også en beslægtet opfattelse af temporalitet, som bevirker, at nogle lande får en kryptokolonial status: for det første det førnævnte fremskridtsparadigme, hvor nutiden har forrang over fortiden, for det andet forestillinger om, at visse samfund er "frosne i tid", idet fortiden i større eller mindre grad har taget ophold i nutiden, og for det tredje opfattelsen af kryptokolonier som samfund, hvor en gylden fortid er det, som giver anelse. Spørgsmålet om Islands såkaldte kulturelle "udviklingstrin" blev da også centralt i debatten, og i det officielle katalog fra 1905 blev det påpeget, at den islandske afdeling indeholdt en lang række kristne skrifter og skrifter af Snorri Sturluson, som skulle bevidne "det høje kulturelle Standpunkt Islændere gennem Aarhunderder har indtaget" (Bruun 21). Den ambivalente position som kryptokoloni skinner igennem på begge sider i debatterne om udstillingen, idet tidligere

---

18 "Greece is certainly not the only country in which elites cultivated among the citizenry a deep fear of becoming too closely identified with some vague category of barbarians."

19 Se bl.a. Auður Hauksdóttir. "Islandsk sprog og dansk tunge. Islandsk sprog og litteraturs betydning for nationsopbygningen i Danmark".

tiders kulturrigdom bliver et hovedargument for en insisteren på Islands særstatus. Samtidig gør Islands undseelige reelle magtposition, (et andet kryptokolonialt perspektiv), det muligt for de danske skribenter at slippe af sted med den hånlige respons i de danske medier.

Spørgsmålet om synsvinkel og repræsentation fremstår også som et centralt smertepunkt blandt flere islandske kommentatorer. Den unavn-givne skribent i avisen *Ingólfur* medgiver i sin reportage efteråret 1905 at panoramaerne er smukke, men peger samtidig på, at der ikke er tale om et stedkendt blik ("*Frá nýlendusýninguni dönsku*". *Ingólfur* 186). På trods af, at der kuratorisk markeres forskelle mellem de forskellige lande, som repræsenteres på udstillingen, bliver det hos de fleste islandske debattører ikke opfattet som en udradering af den overordnede repræsentationsstruktur, som var kolonialismens og imperialismens centraliserede synsvinkel.

ÅBNINGSTALE, SKUFFELSE OG GODE INTENTIONER(?)

Åbningstalen den 31. maj 1905 blev holdt af grosserer Moses Melchior, som foruden at bestride en række politiske poster bedrev handel i Dansk Vestindien, hvor hans firma frem til 1911 var etableret som M. & Co. i Frederikssted. Melchior var også medlem af bestyrelsen for Plantageselskabet Dansk Vestindien, som præsenterede kort på udstillingen. Melchiors åbningstale blev citeret i *Dagens Nyheder* dagen efter. Ifølge journalisten adresserede han blandt andet den fremmødte kongefamilie og en hel række notabiliteter – men også, med nogen bitterhed, de utilfredse islændinge: "Jeg kan kun sige", udtalte Grosserer Melchior, "at vi har gjort alt for at takkes Islænderne. De har gjort Komiteen Uret, men jeg haaber, at Islænderne vil være saa noble og højmodige at tilgive os den Uret, de har gjort os, – skønt sligt som Regel ikke sker" ("*Koloni-Udstillingen*". *Dagens Nyheder* 1905 1). Det fremgår tydeligt, at Melchior mener, at islændingene har gjort komiteen uret, og at han ikke har høje forventninger til, at de to parter kan mødes. I den ovennævnte islandske artikel, som blev trykt senere på året i *Ingólfur*, var synet på relationen ligeledes pessimistisk. Artiklens unavn-givne forfatter spurgte retorisk sine landsmænd, om nogen ved deres fulde fem havde troet, at danskerne ville omtale udstillingen med en anden

betegnelse end den, de hele tiden havde haft i sinde: "koloniudstilling"? ("Frá nýlendusýninguni dönsku". *Ingólfur* 186). Og også forvisningerne om Islands særstatus på udstillingen bliver fremstillet som let gennemskuelige: "Alt [alle genstande] blev udstillet på samme sted og som en helhed, sådan som det var meningen fra begyndelsen, dersom man ønskede at fremvise de underlige undermålerkulturer, som fandtes på de forkrøblede øer på verdenshavene, som danskerne bryster sig af at herske over" (186.). Skribenten konkluderer tørt, at således lykkedes udstillingen fortrinligt. Denne artikel udtrykte dels en kritik af de (islandske) landsmænd, som havde ladet sig forblænde af forvisninger om ligeværd, dels en påmindelse til alle læsere – islandske såvel som andre – om at diskursen om gode danske intentioner ikke stod uimodsagt.

KRÆNKELSESEDBAT SOM MAGTSTRATEGI OG FORANDRINGER I DEN NORDISKE FAMILIEMETAFOR

I *Jyllands-Postens* artikel fra åbningen af udstillingen benytter skribenten lejligheden til at kritisere de islændinge, som har opponeret mod udstillingen i planlægningsfasen ved at kalde dem "emfindtlige" og nævne frygten for at de skulle blive "krænkede" (1). I kritikken kommer vedkommende ind på det, som med vor tids begreber ofte er blevet kaldt krænkelssparrhed. Dette var noget, som den danske presse var særdeles optaget af i tiden omkring udstillingens åbning, og her benyttedes lejligheden også til at nedvurdere den islandske byggestil: "Island har det som allerede tidligere omtalt for sig selv i et af Grosserer Thor E. Tulinius opført Bjælkehus, der her hedder det islandske Hus, men hvortil Mage nok ikke findes paa Island. Der har været ytret Frygt for, at de vrede Islændere skulde blive krænkede derover. Heldigvis bliver, efter hvad der nu siges, det Modsatte Tilfældet. Islænderne er glade ved at se, hvor smukke deres Huse kunde blive" ("Udstillingen" *Jyllands-Posten* juni 1905). *Jyllands-Postens* artikel fokuserede også på den islandske optagethed af, hvorvidt "Koloniudstilling" som fællesbetegnelse nu var ufordelagtig eller ukorrekt. Her er der visse ligheder med mediepolemikken om brug af forskellige uønskede betegnelser ("eskimois", "hottentotkarrusellen", "negerbolle" etc.) i de seneste år.

Kunsthistoriker Mathias Danbolt peger i sin analyse af den seneste debat om racistisk repræsentationen i nydelsesindustrien på den velkendte dynamik, som også Ahmed har fremhævet: at den, der påpeger problemet, bliver rammesat som den, der har introduceret problemet, og dermed bliver vedkommende til problemet. I begge debatter forsøges den, som har rollen som *affect alien* (Ahmed), affejet og "sat på plads". Ligesom svenskerne ifølge Danbolt bliver interPELLerede som sure ("grumpy") og hypersensitive, blev islændingene i den danske presse gennemgående fremstillet som for-nærmede, vrede og urimelige – primært som et værktøj til at fremhæve de gode danske intentioner og ikke mindst stadfæste rigets interne hierarki.²⁰

Ved at anskue udstillingen som et rum med heterotopiske træk fremstår et andet relevant træk, som Foucault fremhæver, nemlig det kompensatoriske: "Eller også er deres [heterotopiske rum] rolle på den anden side at skabe et rum, der er noget andet, et andet virkeligt rum, lige så perfekt, lige så omhyggeligt, så velarrangeret, som vores er rodet, dårligt konstrueret og usammenhængende" (127).²¹ Netop dette synes at passe udmærket på den politiske realitet, som tegnede udstillingens kontekst, og som også skinner igennem i retorikken: Der var langt fra orden og stabilitet i riget på denne tid. Magtstrukturen bliver stadfæstet i udstillingens forskellige repræsentationsformater via en "blød magt", som blev naturaliseret dels via en "*anti-conquest*"-diskurs og dels via familiemetaforik. Her er det naturligt tilfældet, at hierarkiet for de såkaldte "kælebørn" skal forstås som en omvendt pendant til det hierarki, som angik ligeværdighed og anseelse – begge set fra et dansk hierarki. Også i dette tilfælde er positioneringen som børn en art affektiv fælde, idet børnenes eneste vej ud af den ulige magtrelation er at afvise moderens kærlighed (som positionerer dem som børn) og dermed blive *affect aliens* i familiemetaforen.

Danbolt har peget på, hvordan debatten om uønskede betegnelser,

---

20 Som eksempelvis i den førnævnte artikel fra *Jyllands-Posten* 28. maj 1905, "Udstillingen fra Kolonierne, Island og Færøerne".

21 "Or else, on the contrary, their role is to create a space that is other, another real space, as perfect, as meticulous, as well arranged as ours is messy, ill constructed, and jumbled."

krænkelser og ”politisk korrekthed” har skabt et brud med en ellers stærk diskurs om en nordisk exceptionalisme, når det kom til fravær af racisme (108). Særligt Sverige er blevet positioneret som skræmmebillede på et samfund, hvor den politiske korrekthed står i vejen for sund fornuft. I tiden omkring 1905 blev mange af de danske indlæg også forsøg på at bekræfte den imperiale metafor med moderen og børnene via en infantilisering af islændingene som irrationelle og hysteriske. Begge debatter handler om repræsentation og forsøg på afvisninger af uønsket repræsentation. Islændingenes protester blev i den danske presse primært filtreret gennem en emotionel diskurs, hvor en afvisning af det givne hierarki kun kunne forstås som vrede og krænkethed – og det sidstnævnte er et begreb, som endnu i vor tids debatter om (mis)repræsentation benyttes som et middel til at diskvalificere kritik.

ANN-SOFIE NIELSEN GREMAUD, Lektor ved Institut for Sprog- og Kulturvidenskab, Islands Universitet (Reykjavík). Er sammen med Kirsten Thisted redaktør og medforfatter til *Denmark and the New North Atlantic. Narratives and Memories in a Former Empire* (Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, 2020), har redigeret *Artistic Visions of the Anthropocene North. Climate Change and Nature in Art* (Routledge Advances in Art and Visual Studies, 2018) sammen med Gry Hedin. Gremaud har udgivet ”Følelsesøkonomier i Nordatlanten. Gamle bånd og nye venskaber” (medforfattere: Kirsten Thisted og Malan Marnersdóttir) (*Økonomi og Politik* 2.94, 2021).

INSULT, MOTHERLY PRIDE, AND ANGRY ICELANDERS

The media debate about the Danish Colonial Exhibition 1905

In the early summer of 1905, a colonial exhibition opened in the Tivoli Gardens in Copenhagen, where visitors could meet people and see objects from more distant parts of the Danish kingdom: the West Indies, Greenland, the Faroe Islands and Iceland. Both before and during the exhibition, a dispute arose in the Danish and Icelandic media about the reasonableness of Iceland being part of such a setting. The disagreement was about the representational logic that was the foundation of the exhibition, about the title of the exhibition, and about whether Iceland belonged in the “compa-

ny" that the other countries constituted. In this article, the author draws attention to the emotionality that characterized the debate that Danish and Icelandic writers took part in. The examples show how the Icelanders' protests against the exhibition are framed as unreasonably emotional and the Icelanders as sensitive and ungrateful. Thus, the author argues that there are similarities with the strategies used in contemporary debates about reasonable responses to violations and insults in Scandinavia.

At a time when the internal relations between the different parts of the Danish kingdom were undergoing major changes, the exhibition also appeared as a heterotopic space designed to compensate for the messy reality.

KEYWORDS

- DA: Koloniudstilling; repræsentation; dansk kolonialisme; Island; mediedebat; emotionality; kryptokolonialisme
- EN: Colonial exhibition; representation; Danish colonialism; Iceland; media debate; emotionality; crypto-colonialism

LITTERATUR

- A., L.Th. "Fra det fjærne Danmark". *Skive Folkeblad* 31. maj 1905: 1. https://www2.statsbiblioteket.dk/mediestream/avis/record/doms_avis/page%3Auuid%3A3ab1be30-1b38-4a57-b594-19961227e873/query/Skive%20Folkeblad%2C%2031.%20maj%201905
- Ahmed, Sara. *The Promise of Happiness*. Durham: Duke University Press, 2010.
- Andreassen, Rikke. "The 'Exotic' as Mass Entertainment: Denmark 1878-1909". *Race & class* 45 2 (2003): 21-38. <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/03063968030452002>
- Apel, Dora. "Just Joking? Chimps, Obama and Racial Stereotype". *Journal of Visual Culture* 8 2 (2009): 134-142.
- Benedíktsson, Guðmundur. "'Nýlendusýning' í Kaupmannahöfn". *Gjallarhorn* 6. januar 1905: 3. <https://timarit.is/page/2268670?iabr=on#page/n1/mode/zup/search/nýlendusýning>
- Bhabha, Homi. "Of Mimicry and Man: The Ambivalence of Colonial Discourse". *October* 28. *Discipleship: A Special Issue on Psychoanalysis* (Forår 1984): 125-133.
- Bruun, Andreas. *Illustreret Vejledning over Dansk Koloniudstilling (Grønland og Dansk Vestindien) samt Udstilling fra Island og Færøerne. Autoriseret Udgave med 45 Billeder*. København: F. Hendriksen (Reproduktions-Atelier). Trykt hos Nielsen & Lydische, 1905.

- Brysk, Alison, Craig Parsons og Wayne Sandholtz. "After Empire: National Identity and Post-colonial Families of Nations". *European Journal of International Relations* 8 2 (2002): 267-305.
- Buel, James W. *Louisiana and the Fair*. Vol. 5. St. Louis: World's Progress Publishing CO, 1904.
- Danbolt, Mathias. "Retro Racism: Colonial Ignorance and Racialized Affective Consumption in Danish Public Culture", *Nordic Journal of Migration Research*, Vol. 7, No. 2, 2017, s. 105-113. DOI: 10.1515/njmr-2017-0013.
- "Dansk koloniudstilling samt udstilling for Island og Færøerne". *Dimmalætting* 10. december 1905. Tilgængelig på <http://epaper.infomedia.dk/wxd/19041210>. Tilgået 10. januar 2022.
- "Den gamle islandske Digter. Et Interview med Matthias Jochumsson". *Nationaltiden* 30. maj 1905: 1. https://www2.statsbiblioteket.dk/mediestream/avis/record/doms_aviser_page%3Aauuid%3A986cb8a8-00of-4dd4-9451-7aa97a7c7a16/query/matthias%20jochumsson
- "De Vestindiske Øer". *Jyllands-Posten* 10. oktober 1902: 1. https://www2.statsbiblioteket.dk/mediestream/avis/record/doms_aviser_page%3Aauuid%3A20fb10de-039b-4808-8f51-1a9bba6eac3a/query/vestindiske%20øer
- Egger, Sigurður. "Den danske Koloniudstilling og Islænderne. En Erklæring fra den islandske Studenterforening i Reykjavik". *Politiken* 28. december 1904: 1.
- "Frá nýlendusýninguni dönsku. Kafli úr bréfi frá Höfn". *Ingólfur* 26. november 1905: 186. <https://timarit.is/page/2270692?iabr=on#page/n1/mode/2up/search/nýlendu-sýning>
- Foucault, Michel. "Of Other Spaces". *Diacritics* 16 1 (Forår, 1986): 22-27. https://www2.statsbiblioteket.dk/mediestream/avis/record/doms_aviser_page%3Aauuid%3Ab0637a23-549c-4dd7-8814-98b85b4cdae1/query/Islanderne%20er%20glade%20ved%20at%20se%20%20hvor%20smukke%20deres%20Huse%20kunde%20blive
- Gremaud, Ann-Sofie N. "Iceland as Centre and Periphery: Post-colonial and crypto-colonial perspectives". *The Postcolonial North Atlantic. Iceland, Greenland and the Faroe Islands*. Red. Lill-Ann Körber og Ebbe Volquardsen. Berliner Beiträge zur Skandinavistik #20. Oktober 2014. 83-104.
- Hauksdóttir, Auður. "Islandsk sprog og dansk tunge. Islandsk sprog og litteraturs betydning for nationsopbygningen i Danmark". *Danske Studier* 2020. *Tidsskrift for dansk sprog, litteratur og folkeminder* (2020): 111-162.
- Herzfeld, Michael. "The Absent Presence: Discourses of Crypto-Colonialism". *The South Atlantic Quarterly* 101 4 (2002): 899-926.
- Jóhannsson, Jón Yngvi. "Af reiðum Íslendingum. Deilur um Nýlendusýninguna 1905". *Þjóðerni í þúsund ár?* Red. Sverrir Jakobsson, Jón Yngvi Jóhannsson og Kolbeinn Óttarsson Proppé. Reykjavík: Háskólaútgáfan, 2003. 135-150.
- "Koloni-Udstillingen". *Dagens Nyheder* 1. juni 1905: 1. https://www2.statsbiblioteket.dk/mediestream/avis/record/doms_aviser_page%3Aauuid%3A2df9e77e-52fd-4059-

- 82cd-de21622ac220/query/iso_dateTime%3A1905-06-01*%20titleUUID%3A%-22doms_avisertitle%3A%3A57c2674d-a53d-4698-927a-97f01ea604a3%22/page/doms_avisertitle%3A%3A2df9e77e-52fd-4059-82cd-de21622ac220 "Koloniudstilling samt udstilling for Island og Færøerne". *Illustreret Tidende* 46 36, 4. juni 1905: 524-525. https://illustreretidende.kb.dk/iti/main/Haeftexsql?nnocti_pub&p_AargangNr=46&p_HaeftNr=36
- Lockyer, Sharon, og Michael Pickering. "You Must Be Joking: The Sociological Critique of Humour and Comic Media". *Sociology Compass* 2 (2008): 808-820. <https://doi.org/10.1111/j.1751-9020.2008.00108.x>
- Lockyer, Sharon, og Michael Pickering. *Beyond a Joke: The Limits of Humour*. Berlin: Springer, 2005.
- Liang, Samuel Y. "The Expo Garden and Heterotopia: Staging Shanghai between Postcolonial and (Inter)national Global Power". *The Asia-Pacific Journal* 9 38 (19. september 2011).
- Mitchell, Timothy. "The World as Exhibition". *Comparative Studies in Society and History* 31 2 (april 1989): 217-236.
- Mirzoeff, Nicholas. "The Right to Look". *Critical Inquiry* 37 3. The University of Chicago Press (Forår 2011): 473-496.
- Pratt, Mary Louise. *Imperial Eyes: Travel Writing and Transculturation*. London: Routledge, 1992.
- Ramsing, H.U. "Et Vaabenmærke for Dansk Vestindien". *Atlanten. Medlemsblad for foreningen "De Danske Atlanterhavsøer". Særskilte artikler og foreningsanliggender* (1. januar 1904): 484-486.
- "Set og hørt. Vore virkelige Kælebørn". *Dagens Nyheder* 1. juni 1905: 1-2. https://www2.statsbiblioteket.dk/mediestream/avis/record/doms_avisertitle%3A%3A2df9e77e-52fd-4059-82cd-de21622ac220/query/vore%20virkelige%20kælebørn/page/doms_avisertitle%3A%3A764ece96-9b7b-4b6c-ad79-195f60dd48ac
- Simplex. "Broðurpel Dana". *Ingólfur* 8. januar 1905: 2-3. <https://timarit.is/page/2270508?iabr=on#page/n1/mode/2up/search/simplex>
- Stoler, Ann Laura. *Carnal Knowledge and Imperial Power. Race and the Intimate in Colonial Rule*. Berkeley: University of California Press, 2002.
- Thisted, Kirsten. "'Where once Dannebrog waved for more than 200 years': Banal nationalism narrative templates and post-colonial melancholia". *Review of Development & Change* XIV 1 & 2 (2009): 147-172.
- Thisted, Kirsten. "Hvem går qivittoq? kampen om et litterært symbol eller relationen Danmark-Grønland i postkolonial belysning". *Tidschrift voor Scandinavistiek*. 25 5 (2004):133-160.
- Thisted, Kirsten, og Ann-Sofie N. Gremaud (red.). *Denmark and the New North Atlantic: Narratives and Memories in a Former Empire*. Vol. 1 og 2. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, 2000.
- "Udstillingen". *Jyllands-Posten* 5. juni 1905: 1. https://www2.statsbiblioteket.dk/mediestream/avis/record/doms_avisertitle%3A%3A0637a23-549c-4dd7-8814

61 ANN-SOFIE NIELSEN GREMAUD
KRÆNKELSE, MODERSTOLTHED OG VREDE ISLÆNDINGE

98b85b4cdae1/query/Islanderne%20er%20glade%20ved%20at%20se%2C%20
hvor%20smukke%20deres%20Huse%20kunde%20blive

"Udstillingen fra Kolonierne, Island og Færøerne". *Jyllands-Posten* 28. maj 1905: 1. https://www2.statsbiblioteket.dk/mediestream/avis/record/doms_avis_page%3Auuid%3Ad97ce2a4-5a74-4f82-b908-9b2ce93f580e/query/Island%20tivoli

"Um Heimssýninguna í Paris". *Stefnir* 22. august 1900: 53-55. <https://timarit.is/page/2219943#page/n1/mode/2up>

Vallgård, Karen Asta Arnfred. "Følelseshistorie: Teoretiske brudflader og udfordringer". *Kulturstudier* 2 (2013): 87-113.

